

Kleine zoogdieren

Een hert of een wild zwijn zal niet zomaar het erf oplopen. Kleine zoogdieren zullen vaker aanwezig zijn, maar vallen niet meteen op. Een spitsmuis in de composthoop, een egel die op een zomeravond rondscharrelt, vleermuizen die bij schemer buitelen in de lucht.

Zoogdieren in Nederland

Nederland telt ongeveer 63 soorten zoogdieren. Sommige soorten zijn gewenst, andere minder of ongewenst. Alle soorten zijn belangrijk en vormen een onderdeel van het ecosysteem. Zoogdieren die relatief veel op erven en in gebouwen voorkomen zijn diverse soorten muizen, vleermuizen, marterachtigen en de egel.

Deze brochure gaat over kleine zoogdieren en wat jij voor hen kunt doen. Andere dieren, die niet in deze brochure genoemd worden, hebben er profijt van als er meer kleine zoogdieren op het erf te vinden zijn.

‘Biodiversiteit op het boerenerf is meer dan een overhoekje met wat bloeiende bloemen’

Marterachtigen

In Zuid-Holland komen kleine marterachtigen als wezel, hermelijn en bunzing vaak voor bij boerderijen. Kenmerkend is de spronggalop waarmee ze zich voortbewegen. En het tussendoor kegelen; dat is het op de achterpoten staan om de omgeving te overzien.

Voedsel

Marterachtigen zijn roofdieren. In de winter en het voorjaar eten ze ratten, muizen en vogels. In de zomer eten ze ook plantaardig voedsel, zoals fruit. Ze hebben een groot territorium, welke afhankelijk is van het voedselaanbod. De bunzing gaat 's nachts op jacht. De hermelijn en de wezel jagen veelal overdag.

Voortplanting

Marterachtigen maken hun nest in een hol. De jongen worden door hun moeder gezoogd en groot gebracht.

Verblijf, Verplaatsing en Veiligheid

Marterachtigen houden van een omgeving met dekking (bosjes, houtwallen, heggen, ruigtestroken), zodat ze zich veilig kunnen verplaatsen. Ze verblijven in hopen van hooi, takken, stenen of hout of in gebouwen.

Egels

In de schemering worden egels actief. Bij het zoeken naar voedsel maken ze bijzondere geluiden: ze snurken, knorren, piepen en blaffen. Ze rennen op een drafje door de tuin met hun snuit vlakbij de grond.

Voedsel

Egels eten alles wat ze tegenkomen: kevers, rupsen en slakken, maar ook kleine zoogdieren, kikkers, vogeleieren en plantaardig voedsel zoals vruchten en paddenstoelen.

Voortplanting

Egels brengen per jaar één nest met gemiddeld zes jongen groot. De jongen blijven bij elkaar om te overwinteren in het nest waarin ze zijn geboren. Het moederdier maakt een nieuw winternest.

Verblijf en Veiligheid

Overdag slaapt de egel in een nest van bladeren, mos of ander materiaal. Vaak onder (braam)struiken of takkenbossen. Van eind november tot eind april gaan ze in winterslaap, waaruit ze af en toe wakker worden. Tijdens de winterslaap daalt de lichaamstemperatuur van circa 35 naar 10 °C en verliest een egel ongeveer 30% van zijn gewicht. In het voorjaar wordt dat weer ruimschoots ingehaald.

Verplaatsing

Per nacht leggen egels een paar kilometer af. Om zich veilig te verplaatsen wandelen ze onder heggen, hagen en bosjes door.

Muizen

De muizenfamilie bestaat uit spitsmuizen, woelmuizen, echte muizen (zoals de huismuis) en slaapmuizen. Huismuizen worden ervaren als lastig. Ze eten voedselvoorraden op, verspreiden een stinkende urinegeur en planten zich in hoog tempo voort. Andere muizen op en om het erf zorgen niet of nauwelijks voor overlast.

Voedsel

Spitsmuizen zijn vleeseters. Zij eten insecten, slakken en regenwormen. De andere muizensoorten eten vooral zaden, granen en fruit.

Voortplanting, Verblijf, Verplaatsing en Veiligheid

Muizen verblijven veelal in hopen van hooi, takken, stenen of hout, of in gebouwen, ook om zich voort te planten. Ze houden van dekking als ze zich verplaatsen.

Vleermuizen

In Nederland komen 17 [soorten vleermuizen](#) voor. Op boerenerven in Zuid-Holland komen rond de 10 soorten voor. Sommige daarvan zijn zeldzaam, maar bijvoorbeeld de dwergvleermuis en de watervleermuis komen zeer algemeen voor.

Voedsel

Vleermuizen eten uitsluitend insecten. Ze gaan in het donker op jacht.

Voortplanting

Vleermuizen krijgen 1-2 jongen per jaar. Ze hebben een gezamenlijke broedzorg. De helft overleeft het eerste levensjaar niet. Een vleermuis kan 20 tot 30 jaar oud worden.

Verblijf en Veiligheid

Een aantal soorten gebruikt holle bomen als woonplaats. Maar er zijn ook soorten die zich vestigen in gebouwen: in een spouwmuur, zolder of kelder. Als de ruimte vorstvrij is, kunnen ze hier ook overwinteren. Ze houden een winterslaap van 4-6 maanden en veroorzaken niet of nauwelijks overlast. Verblijfplaatsen van vleermuizen zijn beschermd.

Verplaatsing

Vleermuizen oriënteren zich in het landschap langs lijnvormige landschapselementen. Via echolocatie vinden ze hun weg langs lanen, houtsingels en begroeide oevers naar jachtgebieden en verblijfplaatsen.

Tips voor (meer) kleine zoogdieren op je erf

Aanleg

- 👉 Kies voor inheemse en biologisch gekweekte bomen, struiken en planten. Deze zijn beter afgestemd op de inheemse dieren en op het aanwezige klimaat.
- 👉 Zorg voor aaneengesloten bloei van februari tot november (lange bloeihoogte). Met vroeg- en laatbloeiende plantensoorten verleng je het bloeiseizoen. Plant ook nachtbloeiende soorten. Bloemen bieden voedzame nectar en stuifmeel voor insecten die op hun beurt voedsel zijn voor andere dieren. Nachtbloeiende planten trekken nacht-actieve insecten (zoals nachtvlinders) aan, die weer voedsel zijn voor andere nachtdieren.
- 👉 Zorg voor beplanting met bessen, vruchten, noten en zaden, en met stekels en doorns. Dit biedt voedsel en veiligheid aan allerlei dieren.
- 👉 Zorg voor (structuur)variatie: hoog-laag, dicht-open, nat-droog, zon-schaduw. Deze overgangen bieden verschillende microklimaten en zijn goed voor de biodiversiteit.
- 👉 Leg een poel of vijver aan. Dit biedt een drink- en voedselgebied voor andere dieren.

Beheer

- 👉 Laat de bodem met rust en houd de bodem bedekt met planten, dode bladeren of mulch. Zo droogt de bodem minder uit, blijven bodemleven en -structuur gezonder en is minder onderhoud nodig.
- 👉 Laat dode planten en hout liggen of staan, leg een takkenril aan en behoud rommel- en ruigtheuven. Zo voer je geen organische materialen af en bied je nest- en schuilgelegenheden aan kleine (zoog)dieren.
- 👉 Maai, kap of dun niet alles in één keer, maar beheer gefaseerd in ruimte en tijd. Zo hebben dieren altijd dekking en voedsel.
- 👉 Gebruik geen bestrijdingsmiddelen en kunstmest. Bemest eventueel met (zelfgemaakte) compost. Zo dood je geen nuttige planten en dieren. Compost stimuleert het bodemleven, voedsel voor andere dieren.
- 👉 Wees spaarzaam met verlichting. Zo verstoor je de nachtdieren (zoals de vleermuis, egel) niet.

Aanvullende tip

- 👉 Zorg voor een aaneengesloten netwerk van landschapselementen, zodat (zoog)dieren zich veilig kunnen verplaatsen tussen verblijfsplek en voedselgebied.

Aanvullende tip voor vleermuizen

- 👉 Een natuurlijk erf biedt voldoende nestelplaatsen.
- 👉 Hang vleermuiskasten op voor vleermuizen die dat nodig hebben of als je vleermuizen beter wilt kunnen zien.
- 👉 Plaats deze kast op minimaal 3 meter hoogte.

Zoek je meer informatie?

- Kijk ook naar de andere brochures [Erfinrichting](#).
- In de brochures over [Landschapselementen](#) lees je hoe je deze elementen aanlegt en beheert.
- In de brochure [Meer informatie](#) vind je boeken en websites van andere organisaties: met meer informatie over boerenerven en hieraan verbonden onderwerpen.

Meer informatie over een streekeigen erfinrichting in Zuid-Holland?

Kijk dan ook www.zelfdoeninzh.nl/erfgroen

